

УДК 378.147:504.74

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13\(18\)-68-81](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-13(18)-68-81)

Борко Тетяна Миколаївна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри економічної теорії і суспільних наук, Миколаївський національний аграрний університет, вул. Георгія Гонгадзе, 9, м. Миколаїв, 54008, тел.: (097) 431-98-92, <https://orcid.org/0000-0001-9133-3713>

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ФАХІВЦІВ-АГРАРІЇВ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ФІЛОСОФСЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Анотація. У статті розглянуто складові екологічної компетентності фахівців-аграріїв в процесі вивчення філософських дисциплін. Метою статті є обґрунтування складових екологічних компетентностей фахівців-аграріїв у контексті формування екологічного світогляду в процесі вивчення філософських дисциплін. Обґрунтовано, що теоретичні знання, практичні уміння та компетенції майбутніх фахівців-аграріїв, сформовані у процесі професійної підготовки у вищій школі, закладають підґрунтя для якісної професійної діяльності. Важливе значення мають методологічні засади формування екологічного світогляду майбутніх фахівців аграрної галузі, що створюються завдяки сукупності філософських, історичних, психолого-педагогічних знань з методології науки, які необхідні для свідомого системного вивчення і вирішення екологічних проблем. Зроблено висновок про те, що для формування екологічного світогляду здобувачів вищої освіти важливою є інтеграція природничо-наукових, соціально-економічних і правових аспектів взаємодії усіх суб'єктів освітнього процесу. Екологічне виховання студентів здійснюється через різноманітні форми діяльності. Для формування екологічної освіти та виховання застосовуються як інформаційно-розвиваючі методи навчання (лекція, пояснення, розповідь, бесіда, демонстрація відеофільмів та ін.), так і проблемно-пошукові: проблемний виклад, дискусія, пошуково-дослідницький метод тощо. Під час проведення занять з екології використовуються як традиційні, і нетрадиційні заняття: заняття – семінари, конференції, відео-заняття тощо. Стратегічне рішення в даному контексті вбачається у формуванні базової екологічної компетентності майбутніх фахівців-аграріїв, спрямованої на усвідомлене використання набутих знань у практичній діяльності, що одночасно виступає засобом виховання, в процесі якого відбувається становлення системи цінностей, а відтак й морального відношення людини до навколишнього природного середовища. Слід сформулювати науково розроблену аграрну екологічну політику на рівні держави, регіону; вдосконалити навчальні програми з

урахуванням сучасних напрацювань агрокультури; систематично і постійно підвищувати рівень екологічної свідомості особистості шляхом формування відповідних світоглядно-ціннісних установок з метою формування свідомо-теоретичного рівня екологічної зрілості. Вирішення глобальних екологічних проблем можливе на основі звернення педагогічної науки до питання виховання екологічної культури особистості.

Ключові слова: природа, екологічне виховання, екологічний світогляд, екологічна культура, професійна екологічна компетентність, екологічні проблеми, екологічна освіта, регіональні екологічні проблеми, еколого-практична діяльність.

Borko Tetiana Mykolayivna Assistant Professor of Economic Theory and Social Sciences Department, Mykolayiv National Agrarian University, Georgiy Gongadze St., 9, Mykolayiv, 54008, tel.: (097) 431-98-92, <https://orcid.org/0000-0001-9133-3713>

FORMATION OF ENVIRONMENTAL COMPETENCES AGRICULTURAL SPECIALISTS IN THE PROCESS OF STUDYING PHILOSOPHICAL DISCIPLINES

Abstract. The article examines the components of ecological competence of agrarian specialists in the process of studying philosophical disciplines. The purpose of the article is to substantiate the components of ecological competences of agrarian specialists in the context of the formation of an ecological worldview in the process of studying philosophical disciplines. It is substantiated that the theoretical knowledge, practical skills and competencies of future agricultural specialists, being formed in the process of professional training in higher educational institutions, shall lay the foundation for their fruitful professional activities. It is noted that the methodological principles of forming the ecological outlook of future agricultural professionals, created by a set of philosophical, historical, psychological and pedagogical knowledge of scientific methodology, which are necessary for conscious systematic study and solution of environmental problems, are of great importance. It is concluded that the integration of natural sciences, socio-economic and legal aspects of interaction of all subjects of the educational process is important for the formation of the ecological outlook of the university undergraduates. Environmental education is carried out through various forms of activity. To form the environmental education and upbringing, both information and developing teaching methods (lecture, explanation, storytelling, conversation, demonstration of videos, etc.) and problem-searching: problem-solving, discussion, research method and others are employed. Both traditional and non-traditional forms of classes during the classes of ecology: seminars, conferences, video classes, etc. are employed. The strategic decision in this context is seen in the formation of basic environmental competence

of future farmers, aimed at conscious use of acquired knowledge in practice, which is a means of education, in the process of which is the formation of values and moral attitude to the environment are being formed. It is necessary to form a scientifically developed agricultural environmental policy at the state and regional level; to improve educational syllabi taking into account modern achievements of agriculture; systematically and constantly increase the level of ecological consciousness of an individual by forming appropriate worldviews and values in order to form the conscious-theoretical level of ecological maturity. The solution of global environmental problems is possible basing on the appeal of pedagogical science to the issue of education of ecological culture of the individual.

Keywords: nature, ecological education, ecological worldview, ecological culture, professional ecological competence, ecological problems, ecological education, regional ecological problems, ecological-practical activity.

Постановка проблеми. Актуальною проблемою сучасної вищої освіти аграрної сфери є підвищення рівня підготовки здобувачів вищої освіти, набуття ними професійної компетентності, формування екологічного світогляду, що практично пов'язано з перспективами інвестування вкладення капіталу у майбутній розвиток виробничого сектору держави. Теоретичні знання, практичні уміння та компетенції здобувачів вищої освіти, закладені у процесі фахової підготовки у вищій школі, формують основу для високого рівня фахової діяльності.

Концепція розвитку освіти в Україні (2015-2025 років) наголошує на пріоритетність проблем екологічного виховання, висуває завдання підготовки здобувачів вищої освіти з новим екологічним мисленням, які будуть спроможні перестерігати екологічні ризики в країні [1]. У 2019 році прийнято закон про основні засади державної екологічної політики України на період до 2030 року, де знайшли відображення основні положення цієї концепції [2].

Згідно з Концепцією екологічної освіти України головними завданнями екологічної освіти повинні бути виховання та плекання екологічної культури всіх суб'єктів суспільства [3].

Ключовим компонентом екологічної культури є екологічна свідомість, що виступає певною конфігурацією суспільної свідомості та є найважливішою складовою науково-філософського світогляду. Як особлива і відносно своєрідна конфігурація, вона склалася лише в ХХ ст. у результаті накопичення екологічних проблем [4, с. 335].

В той же час динамічне реформування зазначеної системи постійно ставить перед наукою нові виклики та завдання, які потребують теоретичного осмислення, глибокого дослідження та формулювання науково обґрунтованих пропозицій.

Актуальність теми дослідження зумовлена кризовим станом природи та зниженням ціннісних орієнтирів у суспільстві на початку ХХІ століття.

Скрутна ситуація у суспільстві привела до викривлення стосунків індивіда з природним середовищем як сферою його життєдіяльності, що спричинило зміни у природному, соціальному та культурному оточенні. Такі зміни вплинули і на світ індивіда зсередини, зруйнували його ціннісні прагнення, мотиви та установки. Складові екологічних компетентностей здобувачів вищої освіти стали предметом дослідження в теорії різних наук природничих, філософських, педагогічних, психологічних, культурологічних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми екологічних компетентностей, світогляду, екологічної культури та виховання передусім актуалізувалися у наукових дослідженнях першої третини XXI століття.

Дослідженню питання присвячені наукові роботи: Н. Анацької, Л. Виговського, Т. Виговської, О. Дідкова, Л. Коробчук, Н. Королецької, Ю. Нестеренка та ін. Вчені відзначають, що однією із форм суспільної свідомості є екологічна свідомість як суттєвий складник екологічного світогляду.

Організації екологічної освіти та виховання у навчальних закладах, комплексах, екологічних клубах присвячена значна кількість вітчизняних робіт, тоді як екологічним компетентностям, формуванню екологічного світогляду, екологічної культури студентів аграрної сфери дотепер у наукових працях в нашій державі приділялося недостатньо уваги.

Мета статті полягає в обґрунтуванні компонентів екологічного світогляду, що сприяють формуванню екологічних компетентностей фахівців-аграріїв в процесі вивчення філософських дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Як показав аналіз наукової літератури, екологічні компетентності здобувача вищої освіти включають: когнітивний компонент (екологічний світогляд; екологічна свідомість, мислення); мотиваційно-ціннісний компонент (аксіологічна складова; ідеали, переконання; ціннісне ставлення); діяльнісно-практичний компонент (уміння, володіння).

Щоб сучасний здобувач вищої освіти аграрної сфери був компетентним у своїй діяльності, необхідно активно формувати в аспекті нових стандартів загальнокультурні, професійні компетенції, що затребувані на ринку праці.

Філософські дисципліни мають стати основним фундаментом для формування загальнокультурних, а потім і професійних екологічних компетентностей здобувачів вищої освіти, а отже, зміст курсів необхідно наповнити відповідними інноваційними підходами, інтерактивними методами та технологіями.

Від педагогічних цілей навчання буде залежати вибір методів та засобів навчання, що становлять педагогічну технологію або методику. Для формування екологічних компетентностей визначено одні прийоми та методи, технології, а для професійних компетентностей – інші. Все це веде до зміни методики викладання філософських дисциплін.

Сутність педагогічної парадигми полягає у переході від простого запам'ятовування інформації до творчого мислення, вміння застосовувати знання у діяльності, вирішуючи нестандартні ситуації. Тому встановлення відбувається на формуванні умінь рефлексивного, системно-ситуаційного аналізу в умовах мінливого сучасного світу. Крім того тенденція спрямована на самостійне придбання нових знань, застосування наявних знань та знову придбаних для вирішення проблем і завдань, що виникають.

Особливість інтерактивних та активних технологій полягає в їх реалізації через спільну діяльність викладача та студента. При активних взаємодіях викладача та студента, що спілкуються один з одним у ході заняття, студент є активним учасником заняття. Інтерактивні взаємодії мають на увазі перебування студента в режимі колективної бесіди, діалогу з оточенням. Інтерактивні орієнтовані на ширшу взаємодію студентів один з одним. Викладач виступає лише у ролі помічника.

Поняття «інтерактивні технології» вживається в сучасній практиці у разі, якщо необхідно підкреслити ступінь активності суб'єктів у процесі взаємодії, що організовується педагогом, в порівнянні з практикою, яка склалася.

Гевко І. В. визначає інтерактивні технології як технології, у яких навчання відбувається у взаємодії всіх учасників, включаючи педагога. Кожен робить свій особливий індивідуальний внесок, у ході роботи йде обмін знаннями, ідеями, способами діяльності. Створюється середовище освітнього спілкування, яке характеризується відкритістю, взаємодією учасників, рівністю їх аргументів, накопиченням спільного знання, можливістю взаємної оцінки та контролю [5, с. 57]. За такої взаємодії формуються компетенції здобувачів вищої освіти:

- інтенсифікується процес розуміння, засвоєння та творчого застосування знань при вирішенні практичних завдань;
- підвищується мотивація та залучення учасників до вирішення обговорюваних проблем, що дає емоційний поштовх до подальшої пошукової активності учасників, спонукає їх до конкретних дій;
- здатність мислити неординарно, по-своєму бачити проблемну ситуацію, виходити з неї; обґрунтовувати свої позиції, свої цінності.

Крім цього, розвиваються такі риси, як уміння вислуховувати іншу точку зору, вміння співпрацювати, вступати в партнерське спілкування, виявляючи при цьому толерантне відношення до своїх опонентів і т. п.

Технологія інтерактивного навчання найбільше, на наш погляд, відповідає вимогам сучасної дидактики і необхідна у викладанні філософських дисциплін. Ця технологія дуже результативна, оскільки протягом усього навчального часу, практично на кожному занятті, відбувається обмін думками, вислуховуються та обговорюються різні, часом протилежні погляди здобувачів вищої освіти. У понятті «інтеракція» можна виділити два доданки: «інтер» – між; «акція» – посилена діяльність, тому інтерактивні методи визначаються як

способи цілеспрямованої посиленої взаємодії педагога та студентів зі створення оптимальних умов свого розвитку. При цьому високий ступінь інтенсивності спілкування учасників, їх комунікації, обмін результатами діяльності, зміна та різноманітність її видів, форм, прийомів ведуть до розвитку особистісної та соціальної рефлексії учасників взаємодії, що відбулася. Така діяльність спрямована на зміну, вдосконалення моделей поведінки та діяльності суб'єктів педагогічного процесу. Виділяють провідні ознаки та інструменти інноваційних технологій: полілог, діалог, мислєдіяльність, свобода вибору, створення ситуації успіху, рефлексія [5; 6; 7].

Актуальність таких технологій зростає з активним впровадженням та використанням у навчанні комп'ютера. Найчастіше термін «інтерактивні технології» співвідноситься з інформаційними технологіями, дистанційною освітою, з використанням ресурсів Інтернету, а також електронних підручників та довідників, роботою в режимі on-line.

Так як у професійній діяльності майбутнім фахівцям необхідно постійно вирішувати екологічні проблемні ситуації, отже, необхідно запропонувати здобувачам вищої освіти такі проблемні питання, еко-завдання, які були б наближені до реальних функцій діяльності.

Еколого-аксіологічний підхід спрямований на формування ціннісного відношення до природних об'єктів живої природи. У рамках навчального процесу студенти вивчають праці (першоджерела) еко-філософів, на підставі позицій Ж. Б. Ламарка та тверджень Л. Сидоренка, О. Рубанця відбувається аналіз навчальних та життєвих ситуацій. В активному обговоренні та обміні думками у здобувачів вищої освіти відбувається затвердження етичних позицій і після таких взаємодій відбувається переоцінка ситуації, а це означає, що підхід до вирішення проблеми чи еко-завдання – змінитися.

Герменевтичний підхід передбачає самостійне вивчення текстів еколо-філософів з подальшим обговоренням. У такій інтерпретації в результаті відбувається вироблення критичного мислення, моральних переконань, що сприяє виробленню прийняття відповідальних рішень.

Враховуючи подані підходи та розробляючи методику викладання дисциплін «Філософія», «Філософія (філософія, релігієзнавство)», «Філософські проблеми біології», приділили особливу увагу змісту вузівської лекції, оскільки метою є ціннісне формування орієнтовної основи (еколого-аксіологічний підхід) для подальшого засвоєння студентами навчального матеріалу. Реалізуючи даний підхід, можемо говорити про дидактичну цінність лекції у викладанні представлених дисциплін. Сучасна методика викладання передбачає традиційні, вступні, оглядові види лекцій.

З лекції починається перше знайомство студентів із навчальною дисципліною, лекція закладає основи наукових знань. Розробляючи методику викладання, вважаємо, що вузівській лекції необхідно приділити особливу увагу, оскільки метою є ціннісне формування орієнтовної основи для

подальшого засвоєння студентами навчального матеріалу. У такому контексті ми можемо говорити про дидактичну цінність лекції у викладанні філософських дисциплін. За своєю структурою лекції залежать від змісту та характеру викладеного матеріалу.

Активні міжособистісні відносини в навчальному процесі допомагають переосмислити ситуаційні завдання та знайти в такому спілкуванні оптимальні рішення. Постійний і безперервний пошук рішень різноманітних навчальних екологічних та етичних ситуацій активізує пізнавальний та творчий процес здобувача вищої освіти. Кожна нова ситуація повинна відрізнятися від попередньої, нести нову інформацію, виводити на новий рівень пізнання, умисне впливати на поведінку, стан, настанови навчальної діяльності. Постановка та застосування проблемних ситуацій у процесі навчання допомагає забезпечити згодом, швидкий пошук і творчий підхід до вирішення професійних завдань.

Водночас у структурі екологічної свідомості вченими виділяються сьогодні три основних компоненти: екологічні знання як обов'язкова передумова осмислення обмеженості природи (інакше кажучи, її запасів); розуміння екологічної обстановки, що характеризується порядком цінностей людства або громад, у яких формується екологічна свідомість; екологічна поведінка, тобто конкретні дії суспільства та окремих людей щодо вирішення екологічних проблем.

Екологічні уміння, знання та навички нині надзвичайно необхідні для плекання сучасного поважного ставлення до природи, розвитку світоглядної свідомості особистості.

Екологічне світосприйняття є своєрідним виходом свідомості на щабель світоглядних труднощів, що пов'язані з постановкою, осмисленням та пошуком прийомів подолання планетарних екологічних проблем.

Екологічний світогляд можна розглядати як універсальний порядок думок про справжній всесвіт і місце в ньому людини.

На думку Л. Виговського та Т. Виговської, світосприйняття у системі екологічної свідомості здійснює системоформуючу діяльність, тому що дає людині відповідь на запит про сутність життя в рамках екологічних функцій» [4, с. 336].

Крім того, особливий вплив на формування екологічного світосприйняття здобувачів вищої освіти аграрної сфери має екоцентрична екологічна свідомість. Як показало дослідження, на погляди фахівців впливає сенс екологічних проблем, їх сутність, джерела розвитку, розуміння ролі та можливостей екологічної освіти у вирішенні екологічних проблем. Саме тому, важливим є необхідність персонального сприяння природоохоронних заходів просвітницького спрямування.

Нині затребуваний випускник аграрної сфери, який не тільки володіє знаннями, що вміє працювати з новітніми технологіями, проводити

моніторингові дослідження, аналізувати та прогнозувати розвиток тієї чи іншої ситуації, а й швидко та компетентно вирішувати виникаючі завдання, нести відповідальність за прийняті рішення та дії у нестандартних ситуаціях.

Вирішення екологічних проблем, у тому числі формування екологічного світогляду особистості, покладають на вищу освіту, що містить потужну професійно-освітню та виховну функцію.

Вважаємо, що формування екологічної компетентності студентів аграрної сфери при вивченні філософських дисциплін можливе за умови екологізації їх змісту та розробки методик упровадження в навчальний процес.

Особливістю методики є залучення екологічної інформації під час вивчення окремих тем з філософських дисциплін та встановленні тісних причинних зв'язків між філософськими та екологічними поняттями. Отже, актуальності набуває питання про особливості як філософської, так і екологічної складових змісту екологічної компетентності здобувачів вищої освіти.

Основу методики формування екологічної компетентності студентів становлять системний, компетентнісний, особистісно-орієнтований і діяльнісний підходи до навчання. В аспекті компетентнісного підходу відбувається формування екологічних компетентностей, що ведуть до становлення екологічного світогляду здобувачів вищої освіти аграрної сфери.

У нашому випадку одним із шляхів переходу до зміни світогляду здобувачів вищої освіти аграрної сфери вважаємо реалізацію еколого-аксіологічного підходу.

Аксіологія розділ етики у науці філософії. Етика – філософське вчення про мораль, закони її розвитку, норми і роль життя людини, розвиток суспільства; сукупність норм моральної поведінки людини, мораль суспільної групи людей, професії.

Екологічна етика, покликана змінити ціннісні пріоритети розвитку людства, ставить питання про відповідальне ставлення людей стан природи, ослаблення тиску її цивілізації [8]; зміна моральних установок людини та відповідальність за благо майбутніх людей та інших форм життя [9, 5]; ціннісна переорієнтація свідомості у дусі поваги та любові до природи, відмова від переважаючої споживчої установки суспільства [10, 14], як духовно-моральні взаємини «Людина – Суспільство» розкриває А. Радей [11]; загальнолюдські цінності, що є складовою глобальної моральності [12].

Таким чином, еколого-аксіологічний підхід – комплексний педагогічний вплив, спрямований на формування ціннісно-особистісного ставлення здобувачів вищої освіти аграрної сфери до навколишнього світу, що веде до становлення свідомої відповідальності за майбутній стан природи.

Аксіологічний підхід у вихованні та навчанні передбачає, що становлення особистісного в людині пов'язане із засвоєнням та формуванням системи гуманістичних цінностей, що характеризують мотиваційно-ціннісне

ставлення особистості до навколишнього світу, вони набувають спонукальної сили мотиву діяльності, спонукають до активної екодіяльності, до самовиховання та сприяє духовному становленню.

Оскільки в основі аксіології ключовими є цінності добра і зла, вирішили з'ясувати в ході навчального процесу, якої позиції дотримуються студенти по відношенню до цих цінностей. Здобувачі вищої освіти висловлювали свою думку і доводили прикладами з життєвих ситуацій, літературних та інших інформаційних джерел, склавши невелике есе на тему: «Що переможе на Землі: Добро чи Зло?».

Окрім еколого-аксіологічного підходу для подальшого формування екологічних компетентностей та світогляду здобувачів вищої освіти було реалізовано герменевтичний підхід. Герменевтика (грец. *Hermeneia* – тлумачення) у педагогіці – філософський підхід та принцип наукового дослідження, що вимагає всебічного, конкретно-історичного осмисленого та глибокого розуміння сутності виховання та навчання [13].

Герменевтичною технікою є вчитування. Здобувачів вищої освіти може вжитися, відчути внутрішній світ автора тексту, а також відтворити думку та справжній зміст. Герменевтичний підхід наполягає на усвідомленні розуміння, за принципом розуміння, «мистецтво розуміння письмово зафіксованих проявів життя» [14]. Необхідно підкреслити, що засобом проникнення у світ автора стає не лише «вживання» у його світ, а й діалог з автором, у рамках заняття для цього використовується розмова, яку організовує викладач. Завдяки діалоговому питанню для відповіді у системі (між студентом і текстом, студентом і викладачем, студентом і автором тексту, студентом і культурою в цілому) та виникають передумови для створення інтерпретатором (читачем) власного авторського тексту [15].

У процесі викладання дисципліни на початку та після завершення курсу проводили анкетоване опитування серед студентів щодо виявлення знань першоджерел.

Таким чином, одним із способів досягнення «вимог нового часу» вважаємо застосування у процесі навчання герменевтичного підходу, причому в інтеграції з аксіологічним. При цьому створюються умови для рефлексивно-творчого освоєння нових знань, пошуку власних рішень на екоситуаціях.

Одним із специфічних методів філософської освіти, що використовується, є завдання, які представляємо здобувачам вищої освіти у формі матеріалів до обговорення та дискусій, вправ і тестів. Приклад застосування філософських завдань екологічного змісту при вивченні теми «Екофілософія в постіндустріальному світі» студентами вищезгаданих спеціальностей розглянуто у таблиці 1.

Таблиця 1.

Приклади типів філософських завдань екологічного змісту

Тип завдання	Приклади за галузями знань		
	16 «Хімічна та біоінженерія»	20 «Аграрні науки та продовольство»	21 «Ветеринарна медицина»
Матеріалів до обговорення і дискусії	Видатний біолог Ж. Ламарк якось висловився так: «Можна сказати, що призначення людини нібито полягає в тому, щоб знищити свій рід, попередньо зробивши земну кулю непридатною для проживання». Як ви ставитесь до такого прогнозу? Чи дійсно людство крокує шляхом власної загибелі, чи дійсно наша планета стає непридатною для проживання?	Відомо, що в Кенії свого часу було повністю заборонено полювання завдяки надходженню прибутків від екологічного туризму. Чи можна цей досвід, на вашу думку, запозичити Україні, іншим європейським країнам? Які місця на території нашої області можна було б використовувати для екологічного туризму і як це зробити?	Український вчений Л. Сидоренко розглядає біотехнологію в контексті виробництва, як технологію певного (поряд із промисловим) виробництва. Інший дослідник О. Рубанець вважає, що біотехнологія – це передусім область науки, форма розвитку фундаментального знання. Чию позицію Ви підтримуєте і чому?
Тест	В біотехнології реалізується насамперед: а) речовинно-предметний субстрат організму; б) матеріальна структура організму; в) фундаментальне знання	Розробкою екологічно орієнтованого типу природокористування покликана займатися: а) екофілософія; б) енвіроментологія; в) екологія	Біотика торкається таких сфер біомедичної діяльності, як: а) боротьба з поширенням у світі туберкульозу, гепатиту С; б) протидія щорічним епідеміям грипу в різних країнах; в) фармакологічне експериментування, евтаназія, трансплатологія

На заняттях з філософських дисциплін поглиблюємо знання здобувачів вищої освіти про розв'язання конкретних екологічних проблем, обговорюємо досвід екологічного туризму різних країн щодо збереження та застосування його в Україні, навчаємо аналізувати цінності добра і зла, звертаємо також увагу на співвідношення цих цінностей, формуємо власний досвід екологоорієнтованої діяльності, розвиваємо здатність знаходити рішення у нестандартних ситуаціях тощо.

Екологічне виховання студентів здійснюється через різноманітні форми діяльності. Відповідно під час формування екологічної освіти та виховання пропонуємо застосовувати інформаційно-розвиваючі методи навчання (лекція, пояснення, розповідь, бесіда, демонстрація відеофільмів та ін.), а також проблемно-пошукові: проблемний виклад, дискусія, пошуково-дослідницький метод тощо. Упродовж проведення занять з філософії можна застосовувати традиційні та нетрадиційні заняття: заняття-семінари, конференції, відео-заняття тощо. Стратегічне рішення в даному контексті вбачається у формуванні базової екологічної компетентності майбутніх фахівців-аграріїв, спрямованої на усвідомлене використання набутих знань у практичній діяльності, що одночасно виступає засобом виховання, в процесі якого відбувається становлення системи цінностей, а відтак й морального відношення людини до навколишнього природного середовища.

Висновки. Екологічні компетентності, а також і проблеми формування екологічного світогляду здобувачів вищої освіти аграрної сфери є багатоаспектними. Розбір усіх компонентів дає можливість формувати цілісний порядок фахової готовності до майбутньої діяльності. До основних складових ефективного формування екологічного світогляду здобувачів вищої освіти зараховують: екологічну культуру, екологічне виховання, екологічну освіту, еколога-практичну діяльність. Для формування екологічного світогляду здобувачів вищої освіти вагомим являється об'єднання соціально-економічної, природничо-наукової, а також правової площини взаємодії усіх суб'єктів освітнього процесу. Стратегічне ж рішення в цьому контексті вбачається у формуванні базової екологічної обізнаності майбутніх спеціалістів-аграріїв, спрямованої на осмислене застосування накопичених знань у практичній діяльності, що рівночасно виявляється способом виховання, в процесі якого здійснюється становлення порядку цінностей, а тому й морального ставлення індивіда до довколишнього природного середовища.

Тож майбутній фахівець аграрної сфери зобов'язаний формувати в процесі навчання певні компоненти екологічної компетентності. Здобувач вищої освіти повинен знати, уміти та розуміти (усвідомлювати) фундаментальні складники та установи екології, всі методи реалізації екологічних завдань дисципліни, а також методику здійснення екологічного дослідження; розв'язувати фахові завдання, що вимагають досягнути та застосовувати екологічні знання у нових ситуаціях; самостійно опанувати екологічні знання з різноманітних джерел; збагнути необхідність екологічних знань як основи успішної фахової підготовки; усвідомити значимість екологічної самоосвіти, щоб в майбутньому приймати важливі рішення та реалізовувати в професійній діяльності.

Потрібно здійснити низку заходів, а саме: сформувати науково обґрунтовану аграрну екологічну політику на рівні держави, регіону;

вдосконалити навчальні програми з урахуванням сучасних напрацювань агрокультури; регулярно і постійно підіймати ступінь екологічної свідомості людини шляхом генерування корелятивних світоглядно-значущих настанов з метою цілеспрямованого впливу на свідомо-теоретичний рівень екологічної зрілості.

Проблема формування екологічних компетентностей здобувачів вищої освіти аграрної сфери є доволі багатоаспектною та дає можливість започаткувати монолітну систему фахової готовності отримати в майбутньому омріяну професію. Проте ця стаття не вичерпує усіх проблем, відповідно нові дослідження імовірно можуть бути направлені на розгляд процесів саморозвитку екологічних компетентностей на підставі визначення зв'язків між зоолого-екологічними та фахово направленними дисциплінами.

Вирішення глобальних екологічних проблем можливе на основі звернення педагогічної науки до питання виховання екологічної культури особистості.

Література:

1. Концепція розвитку освіти України на період 2015-2025 років. URL: http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_koncers.pdf (дата звернення: 15.02.2022).
2. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року: Закон України від 28.02.2019, № 2697-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>. (дата звернення: 15.02.2022).
3. Про концепцію екологічної освіти в Україні : Рішення Колегії Міністерства освіти і науки України №13/6-19 від 20.12.2001 р. URL : <http://www.osvita.irpin.com/viddil/v5/d33.htm>. (дата звернення: 12.02.2022).
4. Виговський Л. А., Виговська Т. В. Світогляд як системо утворюючий чинник у процесі формування екологічної свідомості особистості. *Університетські наукові записки*. 2016. № 59. С. 333-341.
5. Гевко І. В. Використання інтерактивних технологій в освіті. *Педагогічні науки*. 2018. 139 (53-60). URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24374/Hevko.pdf?sequence=1> (дата звернення: 15.11.2022).
6. Кириленко С. Інноваційні технології у забезпеченні розвитку сучасного закладу освіти. *Проблеми освіти*. 2022. 1(96) (158-169). URL : <https://imzo-journal.org.ua/index.php/journal/article/download/56/51/> (дата звернення: 15.11.2022).
7. Новак О. Особливості використання педагогічних технологій у навчально-виховному процесі сучасних інноваційних шкіл. *Теорія та методика управління освітою*, 2012. № 9. URL : http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_9/27.pdf (дата звернення: 15.11.2022).
8. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
9. Анацька Н. В. Екологічна освіта: знання і життєво-ціннісні орієнтації сучасної людини: дис. на зд. н. ст. к. філос. н. / НАПН України Ін-т вищої освіти. Київ, 2016. 220 с.
10. Літвінчук С. Б., Зінченко Д. С. Екологічне виховання студентів-аграріїв у закладах вищої освіти. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9565/1/173-175.pdf> (дата звернення: 15.02.2022). С. 173-175.

11. Радей А. С. Екологічна свідомість і культура: теоретико-методологічний аспект. URL : http://novun.kpi.ua/2008-3/15_Radej.pdf (дата звернення: 27.02.2022).

12. Дідков О. Формування екологічної свідомості та культури засобами освіти та виховання особистості. URL : <https://ird.npu.edu.ua/files/didkov.pdf> (дата звернення: 01.03.2022).

13. Коробчук Л. Формування екологічного світогляду як складова підготовки майбутніх фахівців-екологів. *Наукові записки. Сер. «Педагогіка»*. 2009. № 3. С. 119-122.

14. Бобровська Н. В., Вишневська А. С. Екологічна свідомість й значення екологічної освіти в суспільстві. *Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції 15-17 травня 2019 р. / за ред. І. О. Мельник та ін. Миколаїв : МНАУ, 2019. 416 с. С. 22-24.*

15. Лелека В. В. Застосування герменевтичного підходу до вивчення тексту. *Наукові записки НДІ ім. М. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2011. № 10. С. 142-145.

References:

1. Kontsepsiia rozvytku osvity Ukrainy na period 2015-2025 rokiv [Concept of education development of Ukraine for the period 2015-2025]. *old.mon.gov.ua*. Retrieved from <http://old.mon.gov.ua/ua/prviddil/1312/1390288033/1414672797> [In Ukrainian].

2. Pro Osnovni zasady (stratehiyu) derzhavnoyi ekolohichnoyi polityky Ukrayiny na period do 2030 roku: Zakon Ukrayiny vid 28.02.2019, № 2697-VIII [On the Basic principles (strategy) of the state environmental policy of Ukraine for the period up to 2030: Law of Ukraine dated February 28, 2019, No. 2697-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19> [In Ukrainian].

3. Pro kontsepsiyyu ekolohichnoyi osvity v Ukrayini: Rishennya Kolehiyi Ministerstva osvity i nauky Ukrayiny №13/6-19 vid 20.12.2001 r. [On the concept of environmental education in Ukraine: Decision of the Board of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 13/6-19 of 12/20/2001]. *osvita.irpin.com*. Retrieved from <http://www.osvita.irpin.com/viddil/v5/d33.htm> [In Ukrainian].

4. Vyhovskyi, & L.A., Vyhovska, T.V. (2016). Svitohliad yak systemo utvoriuiuchy chynnyk u protsesi formuvannia ekolohichnoi svidomosti osobystosti [Worldview as a system-forming factor in the process of forming an individual's ecological consciousness]. *Universytetski naukovy zapysky – University scientific notes*, 59, 333-341 [In Ukrainian].

5. Hevko, I.V. (2018). Vykorystannia interaktyvnykh tekhnolohii v osviti [Use of interactive technologies in education]. *Pedahohichni nauky – Pedagogical sciences*, 139, 53-60. Retrieved from <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/24374/Hevko.pdf?sequence=1> [In Ukrainian].

6. Kyrylenko, S. (2022). Innovatsiini tekhnolohii u zabezpechenni rozvytku suchasnoho zakladu osvity [Innovative Technologies in Ensuring the Development of a modern Educational Institution]. *Problemy osvity – Problems of education*, 1(96), 158-169. Retrieved from <https://imzo-journal.org.ua/index.php/journal/article/download/56/51/> [In Ukrainian].

7. Novak, O. (2012). Osoblyvosti vykorystannia pedahohichnykh tekhnolohii u navchalno-vykhovnomu protsesi suchasnykh innovatsiinykh shkil [Peculiarities of the use of pedagogical technologies in the educational process of modern innovative schools]. *Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu – Theory and methodology of education management*, 9. Retrieved from http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_9/27.pdf [In Ukrainian].

8. Kremen, V.H. (Eds.). (2008). *Entsyklopediia osvity [Encyclopedia of education]*. Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].

9. Anatska, N.V. (2016). Ekolohichna osvita: znannia i zhyttievo-tsinnisni orientatsii suchasnoi liudyny [Environmental education: knowledge and life-value orientations of modern man]. *Candidate's thesis*, Kyiv: National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine Institute of Higher Education [In Ukrainian].

10. Litvinchuk, S.B., & Zinchenko, D.S. Ekolohichne vykhovannia studentiv-ahraryiv u zakladakh vyshchoi osvity [Environmental education of agrarian students in institutions of higher education]. *ela.kpi.ua*. Retrieved from <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/44162/1/68-71.pdf> [In Ukrainian].

11. Radey, A.S. (2008). Ekolohichna svidomist' i kul'tura: teoretyko-metodolohichnyy aspect [Ecological consciousness and culture: theoretical and methodological aspect]. *novyn.kpi.ua*. Retrieved from http://novyn.kpi.ua/2008-3/15_Radej.pdf [In Ukrainian].
12. Didkov, O. Formuvannia ekolohichnoi svidomosti ta kultury zasobamy osvity ta vykhovannia osobystosti [Formation of environmental awareness and culture by means of education and personal training]. *ird.npu.edu.ua*. Retrieved from <https://ird.npu.edu.ua/files/didkov.pdf> [In Ukrainian].
13. Korobchuk, L. (2009). Formuvannia ekolohichnoho svitohliadu yak skladova pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv-ekolohiv [The formation of an ecological worldview as a component of the training of future ecologists]. *Naukovi zapysky. Ser. "Pedagogika" – Proceedings. "Pedagogy" series*, 3, 119-122 [In Ukrainian].
14. Bobrovska, N.V., & Vyshnevskya, A.S. (2019). Ekolohichna svidomist y znachennia ekolohichnoi osvity v suspilstvi [Environmental consciousness and the importance of environmental education in society]. *Ekolohichni ta sotsialni aspekty rozvytku ekonomiky v umovakh yevrointehratsii: tezy dopovidei Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Proceedings of the Ecological and social aspects of economic development in the conditions of European integration*, Mykolayiv: Mykolayiv National Agrarian University, pp. 22-24 [In Ukrainian].
15. Leleka, V.V. (2011). Zastosuvannia hermenevtychnoho pidkhodu do vyychennia tekstu [Application of the hermeneutic approach to the study of the text. Scientific notes of the Research Institute named after M. Gogol]. *Psykhologo-pedahohichni nauky – Psychological and pedagogical sciences*, 10, 142-145 [In Ukrainian].